

1. Over Drs. P. en structuur

De aanblik van la belle Philippine
Was een der top-attracties van de stad
Zij was een twintigjarige blondine
Elle est tres fine, elle est divine
Zowel de koopvaardij als de marine
Alsook de brandweerlieden zeiden dat

Zij was in hoge mate feminiene
De mannen die haar zagen gingen plat
En zij begeerden haar als concubine
Maar Philippine had discipline
Was ongenaakbaar als een capucine
Of als een dichtgevroren sleutelgat

Dit zijn twee strofen uit een lied van Drs P. Het is mooi hoe het klinkt in deze kerk, hij had er vast van genoten, want het lied dat de meesten van de oude meester kennen - trojka hier, trojka daar - dat vond hij helemaal niet zo bijzonder.

Dit lied heet *Aubergine*, en het loopt goed af:

Een oude rijkaard in een limousine
Kwam echter zeer strategisch op haar pad.
Hij toonde haar een mooie aubergine, een aubergine, een aubergine,
hij mocht naar binnen voor een aubergine,
een aubergine die ze daarna at.

Het lied komt uit een briljante serie liederen, de *groenten en fruit-cyclus*. Het zijn teksten over broccoli - ook in het oostelijke blok / klinkt er gejammer en gemok / want alles smaakt er naar kapok / broccoli broccoli broccoli broc.

... teksten over ui

- zo kunt u kleintjes tot nachtrust verplichten / diredomdijne en diredomdui / Mocht u zich meer op de plantkunde richten: / 50% van dit lied rijmt op ui.

... maar ook over augurk

- Hassan was een geheimzinnige Turk / die echter moeilijk zijn koers kon bepalen / en dan ook menigmaal bleek te verdwalen / komt laat ons dansen rondom de augurk.

... en over mandarijn

- Don Felipe had de idealen en de matigheid van een konijn / boerendochters en gravinnen / wist hij snel voor zich te winnen / en wie zich aan hem gegeven had kreeg ter herinnering een mandarijn.

U merkt – ik kan moeiteloos doorgaan. Maar u heeft al iets geproefd van de ongelofelijke rijkdom aan beelden en verhalen die de Doctorandus schiep door zichzelf een dwingend corset aan te meten: de sonnet, het ollekebolleke, het kwatrijn, ga zo maar door. In het geval van aubergine: een ingewikkeld rijmschema met -ine en -at.

Drs P paste het metrum aan aan het ritme van wat hij wilde zingen: een levenslied, een tango, een rumba – en allemaal even vlekkeloos en virtuoos.

Nog eentje dan:

Op een morgen viel de blik van Li Fu Goan
Op de wulpse vormen van juffrouw Mei Tan
Welke vormen zij met zorg
Meer omhulde dan verborg
Tot voldoening van de burgers van Yun-nan

Scheppingskracht en levendigheid, in het leven geroepen door een dwingend stramien. Dat is de erfenis van de Doctorandus.

Ik vind dat zeer leerzaam, met name voor vrijzinnigen, of ze nou gelovig zijn of niet. Zij – wij, zeg ik maar even – vinden nogal eens dat het in het leven gaat om vrijheid, om 'jezelf kunnen zijn'. En daarbij verliezen we uit het oog dat er ook en *eerst* structuur en regels nodig zijn.

Vergelijk het met een opgroeiend kind: dat kan pas zichzelf worden, een eigen stem en vorm vinden, als het begonnen is met grenzen, regels, structuur. Als dat eigen is geworden, groeit er een eigen persoonlijkheid. Een kind dat zonder regels opgroeit ervaart geen vrijheid, maar raakt van streek omdat het zich onveilig voelt en zonder richting.

Misschien is het daarom dat vrijzinnige gelovigen zo weinig navolging vinden bij de jongere generaties: ze overschatten de vrijheid en onderschatten de kracht van de structuur, de wet, de orde. Traditie zien ze als iets van het verleden.

Ze onderschatten ook, zo is mijn indruk, de kracht van het je lijfelijk onderwerpen aan gebruiken en rituelen die je niet goed begrijpt, maar die je in een groter geheel plaatsent. Buigen. Bidden. Knielen. Biechten. Handoplegen. Dansen.

Daardoor zien vrijzinnige mensen – zowel binnen als buiten kerken – de regels en structuren waarbinnen ze zelf functioneren niet altijd zo scherp. Ze kunnen dan ook erg rigide worden. *Hun* vernieuwing van ooit is de norm geworden.

Nu kunnen we Drs P. vergelijken met een conservatieve mens, in zijn waardering voor structuur. Maar hij had geen enkele intentie om inhoudelijk ook maar iets zinnigs te zeggen. Zijn bijdrage was het plezier van het scheppen zelf, van het vinden van woorden die passen in rijm en metrum.

'De wanhoop van de mensheid grijpt ons dikwijls naar de strot.
Maar wie verdiept zich ook eens in het lot van de sjalot?'

Ik wil maar zeggen: de verrukkelijke zinnen die dan ontstaan - ze zijn zichzelf genoeg.

Dat is misschien mooi voor het theater, maar het is te weinig voor in dit goddelijk theater, in de liturgie. De doctorandus werd gecremeerd, vorig jaar, en liet tevoren weten dat het altijd al zijn ambitie was om in rook op te gaan.

Dat is geestig, maar niet geestelijk. Als gelovige mensen, staande in een traditie van millennia, leven we van het vermoeden dat we deel zijn van een geheim dat we met ons meedragen, net zo ongrijpbaar én net zo onmisbaar als onze adem.

Lezing Mt 5, 17-24; 43-45

2. Over regels en ruimte

Verheerlijk de vrijheid niet blind, er is structuur nodig. Dan pas wordt leegte ruimte. Scheppingsruimte. Dat was het eerste deel van mijn vrije toespraak, en de les van Drs P.

Als je de verhalen over Jezus leest, dan zie je dat hij vaak in gesprek is met mensen die het omgekeerde doen: mensen die niet de vrijheid verabsoluteren, maar juist de structuur en de wet. We kennen hen als Schriftgeleerden, Farizeeën: vrome joden, met wie Jezus waarschijnlijk zeer verwant was – waarom had hij anders zo vaak woorden met ze?

Die woorden gaan bijvoorbeeld over of je mag genezen of aren plukken op sabbat, over de vraag of je onrein bent door een melaatse aan te raken of eerder door giftige gedachten, of over de vraag of wij elkaar kunnen vergeven, of dat alleen God dat kan.

Jezus kiest nooit simpelweg voor de vrijheid en tegen de Wet. Hij zegt niet: de wet is onzin, je moet vrij zijn, precies wie je bent. Jammer voor alle al te vrijzinnigen. Integendeel: Jezus zegt: zelfs elke komma van de wet doet ertoe. Maar, zegt hij: de Wet moet *voltooid* worden. Jezus is niet van het een of het ander, maar van het een én het ander. Hij denkt *non-duaal*, zoals dat in de spiritualiteit heet. Hij doet niet aan zwart/wit, ja/nee, maar gaat steeds *in* de paradox staan. *Net als God zelf*, zegt hij, *die de zon laat schijnen over slechten en goeden, die het laat regenen over rechtvaardigen en onrechtvaardigen*.

Prachtige beelden, en ergerlijk waar. Je zou willen dat de goeden duidelijk beloond en de slechten duidelijk gestraft worden, maar zo werkt het dus niet. Jezus zelf werd *het* beeld van het bijeenhouden van paradoxen: zoon van God én van een timmerman; een man met een vrouwelijke ziel; hangend tussen hemel en aarde op het kruis; verlosser én geslacht lam van God – ga zo maar door.

Het is fascinerend om op die manier naar onze traditie te kijken: tot in de diepten ervan tref je het besef aan dat het *allebei* is: dat wij van stof én adem zijn; dat wij van de wet zijn én van de vrijheid.

Dat het heiligste wat we hebben gewoon brood is dat we delen. Dat het eeuwige en goddelijke zich altijd manifesteert in *deze* mens, in *deze* situatie, in *dit* moment; in wat voorbijgaat en kwetsbaar is.

Ik heb wel eens het idee dat onze cultuur daar nog steeds grote moeite mee heeft. Enerzijds moeite met te aanvaarden dat er wetten en structuren nodig zijn – en moeite om die niet te verabsoluteren in regels en protocollen. En tegelijk moeite met te aanvaarden dat er vrijheid is – en dat die altijd begrensd is door anderen, zo onbegrijpelijk en lastig en kwetsbaar als ze zijn.

Velen van u zijn opgegroeid in een tijd waarin er veel minder vrijheid was dan nu. Er was veel minder vrijheid voor jonge mensen, vrouwen, homo's en lesbiennes, kinderen uit lagere milieus; voor gelovigen die actiever en gelukkiger in hun kerk wilden zijn.

De jongere generaties – ik reken mezelf daar ook nog toe – groeien juist op in een tijd waarin alles kan – tenminste, dat is het credo. Een tijd waarin je alles kunt worden wat je wilt – en als dat niet lukt, dan heb jij gefaald. Een tijd waarin niemand zegt dat je *nodig* bent – wel hoort het dat je succesvol moet zijn. Een tijd waarin er een politieke partij is die van de vrijheid zegt te zijn – en die verkrampt is van angst voor verandering.

Het is aan ons om ze samen te brengen: de wetten en structuren ... en de vrijheid. In onze levens, in onze gemeenschappen, in onze samenleving.

Want niet vrijheid is de hoogste waarde, evenmin als de wet. Liefde is dat. Dat houdt alles bij elkaar. Dat klinkt als een hele klus.

Maar als u nu nog ademhaalt... dan bent u er al mee bezig: met bezielde stof te zijn.

Arjan Broers.